

CYMELIA ZE STAREJ SZAFY

*Zakon Kamedułów
jego fundacye i dziejowe wspomnienia
w Polsce i Litwie (...)*

skreślił

Ludwik Zarewicz

*ze zbiorów
Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach*

Zamiast wstępu...

Szanowni Czytelnicy, tym razem zaczniemy przegląd naszych cymeliów nietypowo, a mianowicie od zaproszenia. Jeśli kiedykolwiek będziecie na Suwalszczyźnie, to pamiętajcie, że jednym z obowiązkowych punktów wycieczki powinno być zwiedzanie kamedulskiego klasztoru na Wigrach. Zapytacie dlaczego? Ano dlatego, że po pierwsze piękny, po drugie zabytkowy, po trzecie wyjątkowy i moglibyśmy jeszcze długo tak wyliczać, ale pozwólcie, że na dowód naszego twierdzenia „wrzucimy” tu kilka zdjęć. Niech one mówią i zapraszają.

Klasztor wigierski – widok współczesny oraz rycina z 1883 r.

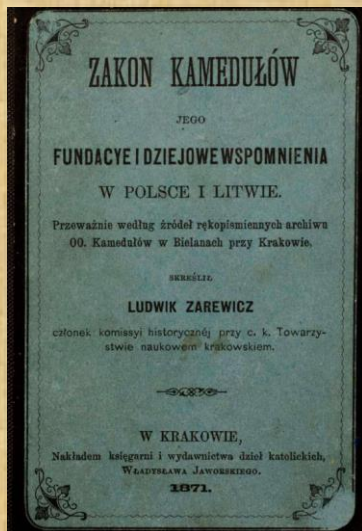

Eremy pustelnicze oraz widok kościoła wewnątrz (maj 2022 r.).

W 1871 roku nakładem Władysława Jaworskiego ukazała się publikacja Ludwika Zarewicza – „Zakon Kamedułów jego fundacye i dziejowe wspomnienia w Polsce i Litwie”. Można śmiało stwierdzić, iż była to ówczesnie pierwsza, tak obszerna, monografia omawiająca historię kamedułów w Polsce i na Litwie.

Ludwik Zarewicz (1813-1890) – lwowianin, ukończył na tamtejszym uniwersytecie wydział prawa. Pracował w Dyrekcji Skarbu w Samborze. *Okolo 1867 roku, porzucił jednak karierę urzędniczą na rzecz ulubionych studiów historycznych i zamieszkał w Krakowie. Przez pewien czas był dyrektorem Archiwum Miasta Krakowa i członkiem komisji historycznej przy Akademii Umiejętności¹.* Był autorem kilku monografii klasztorów i kościołów w Polsce. Przez siebie współczesnych określany

jako: „skrzątny badacz archiwów krakowskich”.

Po śmierci Zarewicza w „Kalendarzu krakowskim” Józefa Czecha znalazła się notatka następującej treści: *tracimy doświadczonego przyjaciela i współpracownika, a strata tem jest cięższą, iż trudno go będzie zastąpić².*

Nekrolog Ludwika Zarewicza.

¹ M. Florkowska, M. Florkowski, *Kameduli*, Kraków 2005, s. 150.

² Tamże, s. 153.

CIEKAWOSTKA:

- Wnuk Ludwika Zarewicza – Julian Pagaczewski był historykiem sztuki, profesorem na Uniwersytecie Jagiellońskim, zaś prawnuk – Stanisław Pagaczewski, to znany zapewne części Czytelników reportażysta, popularyzator turystyki, autor przewodników i poczytnych swego czasu książek dla dzieci i młodzieży o przygodach profesora Gąbki, m.in.: „Porwanie Baltazara Gąbki” czy „Misja prof. Gąbki”.
- Córka Ludwika Zarewicz – *Michalina uważana była powszechnie za najpiękniejszą pannę w Krakowie, a Władysław Łuszczkiewicz³ wspominał, że wyglądała jakby żywcem wyjęta z obrazów Artura Grottgera⁴.*

Kilka monografii opracowanych przez Ludwika Zarewicza.

³ Władysław Łuszczkiewicz (1828-1900) – krakowianin, polski malarz, pedagog, historyk sztuki, muzeolog i konserwator zabytków.

⁴ M. Florkowska, M. Florkowski, *Kameduli*, ... s. 150.

Niniejszem mam zaszczyt zawiadomić Szanowną Publiczność, iż w skutek zawartej umowy w dniu 25 Listopada 1863 r. z ś. p. Walerym Wielogłowskim, *Zakład Księgarni i Wydawnictwa dzieł katolickich*, wraz ze wszelkimi nakładami, prawem przedruku rękopismów, tak przedrukowanych, jakoteż przygotowanych do druku, oraz wszelkimi aktywami i pasywami, *przechodzi na moją własność*. Księgarnia, jak dotąd, tak i nadal, będzie prowadzoną pod firmą:

KSIĘGARNIA

i Wydawnictwo dzieł katolickich, naukowych i rolniczych

W KRAKOWIE

(W. Wielogłowskiego i W. Jaworskiego).

Łączę zarazem zapewnienie, że jak ś. p. W. Wielogłowski powierzając mi za życia szczegółowy zarząd Księgarni, odpowiadałem z jego zadowoleniem położonemu we mnie zaufaniu przez lat trzy, zaś jako wspólnik przez lat dwa, tak spodziewam się, iż u Szanownej Publiczności zaskarbę sobie to zaufanie i życzliwość, jakich od Niej doznawał ś. p. W. Wielogłowski.

KRAKÓW, w Sierpniu 1865 r.

Władysław Jaworski

(3155-1-3)T

właściciel Księgarni i Wydawnictwa dzieł katolickich, naukowych i rolniczych w Krakowie.

Reklama księgarni i wydawnictwa prowadzonego przez Władysława Jaworskiego. „Czas” 1865, nr 174, s. 4.

Monografia kamedulska ukazała się nakładem Księgarni i Wydawnictwa Dzieł Katolickich Władysława Jaworskiego. Ten księgarz i nakładca ok. 1865 r. został właścicielem Księgarni i Wydawnictwa Dzieł Katolickich, Naukowych i Rolniczych. *Prowadził sprzedaż antykwaryczną i komisową nakładów różnych firm krak. i warsz. (...) Przyjmował też prenumeratę na czasopisma ilustr. z zaboru ros. jak „Tygodnik Ilustrowany”, „Wędrowiec”, „Bluszcz” i „Przyjaciel Dzieci”. Przy księgarni prowadził wypożyczalnię książek, czytelników jej nagradzał specjalnymi premiami. (...) Nakładem firmy wydawał książki rel., kalendarze („Informacyjny Kalendarz Gospodarski...” 1868-69, „Krakus” 1869), podręczniki szkolne,*

*powieści*⁵. W latach 60. XIX w. był również właścicielem nominalnym drukarni Jakuba Żegoty Wywiąłkowskiego, która jednak ze względu na ciągłe represje władz austriackich została ostatecznie w 1870 r. sprzedana Wincentemu Korneckiemu.

⁵ Słownik pracowników książki polskiej, red. I. Treichel, Warszawa 1972, s. 372.

Suwalska Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej „Zakon Kamedułów...”
Ludwika Zarewicza zakupiła na aukcji antykwarecznej w 1985 za kwotę 9700 zł. Książka trafiła do zasobu czytelní, do udostępniania prezencyjnego. Co ciekawe, udało się nabyć też drugi egzemplarz tego tytułu (w 1988 r. – cena 5400 zł), w oryginalnej szacie graficznej. Tym razem jednak skupimy się na publikacji zakupionej w 1985 roku (tej w ciemnych okładkach).

Egzemplarze „Zakonu Kamedułów...” dostępne w zbiorach suwalskiej biblioteki.

Opis katalogowy publikacji Zarewicza, pochodzi z katalogu elektronicznego:

<https://www.suwalki-bp.sowa.pl/sowacgi.php?KatID=0&typ=record&001=S UW%20M13027570>
[Dostęp: 2022.08.29].

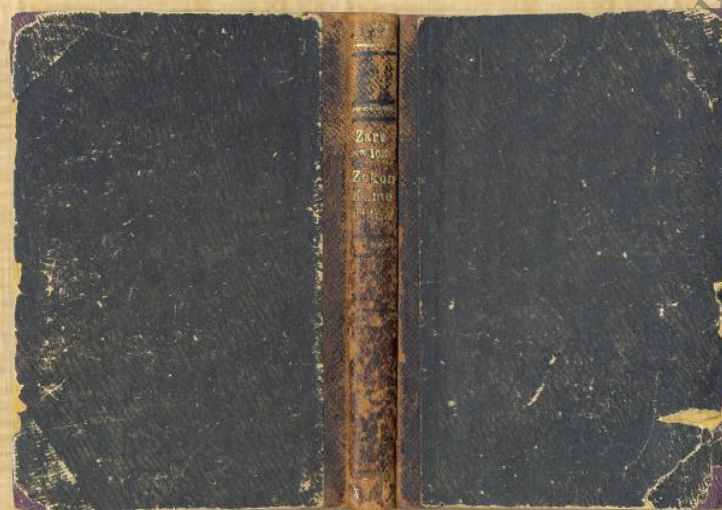
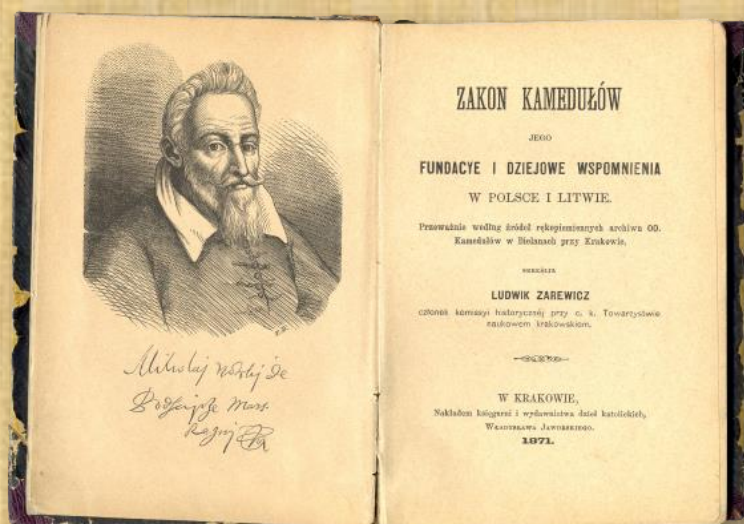

Książka

Zakon Kamedułów jego fundacye i dziejowe wspomnienia w Polsce i Litwie przeważnie według źródeł rękopiśmiennych archiwu OO. Kamedułów w Bielanych przy Krakowie / skreślił Ludwik Zarewicz.

Kraków : [Nakładem księgarnia i wydawnictwa dzieł katolickich Władysława Jaworskiego](#), 1871. - 232 strony : portrety ; 17 cm.

Książkę zaopatrzono w twardą oprawę (pierwotnie była to miękka okładka), na grzbiecie widoczny tłoczony złotymi literami (bardzo zatarty) tytuł publikacji oraz imię i nazwisko autora. Blok książki szyty (zbudowany z 15 składek), dodatkowo zastosowano wyklejki, które łączą trzon książki z okładkami, a także wklejono kolorową (zieloną) tasiemkę służącą jako zakładka do czytanego tekstu. Jediną ilustrację stanowi frontysepis – portret Mikołaja Wolskiego, marszałka wielkiego koronnego, fundatora klasztoru kamedułów na Bielanach w Krakowie – znajdujący się przed stroną tytułową opracowania. Pracę Zarewicza rozmieszczono na 232 liczbowanych stronach, zastosowano arabską paginację stron.

Tekst główny, podzielony na trzy rozdziały, poprzedza krótka przedmowa autora, w której omówiono treść pracy oraz podano informacje o wykorzystanych przez autora źródłach.

Materiał wzbogacono ponadto o **Dodatki**, w których znalazł się m.in. wiersz o pustelniczym życiu kamedułów, wiadomości o ojcu Firmianie Gierlickim, czy poczet wikariuszy generalnych kamedułów polskich. Pełną informację o tekście podaje spis treści. Natomiast przedmowę poprzedza dedykacja autora, w której czytamy, iż poświęca swoją pracę o. **Tadeuszowi Bergeatowi** – bibliotekarzowi i archiwistcie konwentu oo kamedułów bielańskich w Krakowie.

SPIS RZECZY.	
	Str.
Przedmowa	5
I. Krótka wiadomość o zakonie OO. Kamedułów w ogólności	7
II. Fundacje Kamedułów w Polsce i Litwie	17
1. Erem w Bielanach przy Krakowie	22
2. " w Rytwianach	31
3. " w Bielanach pod Warszawą	35
4. " w Bieniszewie	38
5. " w Poźajściu na Litwie	40
6. " w Wygrach	47
7. " w Szańcu	50
III. Wspomnienia dziejowe Kamedułów polskich	53
Dodatki.	
I. Wiersz X. Jana Kurdwanowskiego sufragana warmińskiego o żywocie pustelniczym OO. Kamedułów	92
II. Poczet chronologiczny Wikaryuszów generalnych Kamedułów polskich	97
III. Poczet Przeorów i Superiorów eremu Srebrnej Góry	103

PRZEDMOWA.

Niniejsze dziełko jest tylko krótkim streszczeniem obszerniejszych prac naszych: „Dzieje Zakonu Kamedułów w Polsce i Litwie” i „Monografia Bielan krakowskich”.

Ala już i wyciąg obecny podajemy w zwięzłej krótkości wszystkie ważniejsze rezultaty naszych w tym przedmiocie poszukiwań, zadowolili już naszemu miłującego rzeczy krajowe czytelnika. Dowie się on też o nie jednym ciekawym szczególe w przedmiocie dziejów i biografii polskich; dowie się kto był ów O. Hieronim z Pragi zwany Apostołem Litwy; dowie się o nieznanym dotąd wcale muzyku i kompozytorze polskim a następnie Kamedule O. Firmianie z Krosna; dowie się o pracach malarzskich w Polsce O. Wenancego z Subjaco; poecieście wreszcie, podchlebiamy sobie, dokładniej o niektórych słowach wyobrażenie o mało znanym zakonie

DROGIM, SZANOWNYM
CENIOM S. P.
W. O. TADEUSZA BERGEAT
BIBLIOTEKARZA I ARCHIWISTY
KONWENTU OO. KAMEDULÓW BIELAŃSKICH PRZY
KRAKOWIE
zgasłego d. 3 Marca 1870 w 72 roku żywota
w dowód
długiej, szczerzej, śmiercią nieprzerwanąj przyjaźni
poświęca
niniejszą pracę swoją
AUTOR.

Narodowe Archiwum

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Fot. Klasztor kamedulów na krakowskich Bielanach (m.in. l. 30. XX w.). Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Ludwik Zarewicz spędzał na Bielanach mnóstwo czasu, badał archiwum i bibliotekę, z bliska poznawał życie mnichów. Był z klasztorem i poszczególnymi zakonnikami związany emocjonalnie. Tak jak lubił pogawędki z bratem Bonifacym na furcie, tak można przypuszczać, że z ojcem **Tadeuszem Bergeatem** godzinami dyskutował o dokumentach archiwalnych, księgach z biblioteki, ale także zbierał od niego informacje i opowieści o eremach kamedulskich we Włoszech. Ojciec Tadeusz Bergeat był bibliotekarzem i archiwistą klasztornym przez czternaście lat. To dzięki niemu po raz pierwszy w latach 60. XIX w. zostało uporządkowane archiwum klasztorne mieszczące się wówczas w wieży północnej. Przy przeglądaniu dokumentów pomagał ojcu Tadeuszowi właśnie Ludwik Zarewicz, który wspominał: **O. Bergeat wedle woli korzystać z archiwum i biblioteki pozwolił.** W 1871 r. jako owoc wspólnych prac ukazała się pierwsza monografia zakonu kamedulów⁶.

Narodowe Archiwum Cyfrowe

⁶ M. Florkowska, M. Florkowski, *Historia Ludwika Zarewicza, pierwszego polskiego historyka kamedulów*, <https://www.ampolska.co/art-1447-Historia-Ludwika-Zarewicza-pierwszego-polskiego-historyka-kamedulow.htm> [Dostęp: 2022.08.30].

Bibliografia

1. Florkowska M., Florkowski M., *Historia Ludwika Zarewicza, pierwszego polskiego historyka kamedułów*, <https://www.ampolska.co/art-1447-Historia-Ludwika-Zarewicza-pierwszego-polskiego-historyka-kamedulow.htm> [Dostęp: 2022.08.30].
2. Florkowska M., Florkowski M., *Kameduli*, Kraków 2005.
3. *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa 1972.
4. Szczurowski R., *Spółeczny wymiar funkcjonowania krakowskiego konwentu kamedułów*, „Folia Historica Cracoviensia” 2011, vol. XVII.
5. Ziejka F., *„Perło konchy tych krain, witam was, Bielany!”: (o odkrywaniu urody Bielan i tajemnic kamedułów)*, „Folia Historica Cracoviensia” 2011, vol. XVII.

Zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>
e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl
czytelnia@bpsuwalki.pl
digi@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46
czytelnia: tel. 87 565-62-46 w. 23